

5. Дик Ю.И., Пинский А.А., Усанов В.В. Интеграция учебных предметов // Сов. педагогика. – 1987. – № 9. – С. 42 – 47.
6. Зверев И.Д., Максимова Н. Межпредметные связи в современной школе. – М.: Педагогика. – 1981. – 160 с.
7. Козловська І.М. Теоретичні та методичні основи інтеграції знань учнів професійної технічної школи: Автор. дис. ... докт. пед. наук. – К., 2001. – 36 с.
8. Левина М.М. Межпредметные связи как дидактическая проблема и некоторые аспекты ее исследования // Сов. педагогика. – 1972. – № 8. – С. 135 – 140.

УДК 371.2

А. М. Луків

ОРГАНІЗАЦІЯ НАУКОВОЇ РОБОТИ В АКАДЕМІЧНОМУ ЛІЦЕЇ ПРИ ХДУ

Сучасна педагогічна думка активно звертається до проблем розвитку особистості, шукає шляхи і механізми інтелектуального та духовного зростання молоді. Вирішення цих питань спонукає до створення навчальних закладів нового типу. Пріоритетною галуззю гуманітарної науки є дослідження методів та прийомів роботи з обдарованою молоддю. До цієї проблеми зверталися вітчизняні науковці й практики В. Анікіна, О. Заболотний, Н. Кушнарєнко, Н. Нев'ярович, О.Павленко, Н. Сергєєва, О. Тягушева, В. Шейко та ін. Ними зроблено певний внесок у розв'язання таких актуальних питань як: проблеми пошуково-дослідницької діяльності учнів у середніх навчальних закладах, взаємодії школи та вищих навчальних закладів, передумов інтелектуального розвитку особистості, ролі Малої академії наук у формуванні навичок наукової творчості учнів.

Одним із наріжних напрямів діяльності сучасного навчального закладу нового типу є науково-дослідницька робота. Нашим завданням постає систематизація та узагальнення досвіду роботи педагогічного колективу ліцею в аспекті розширення світогляду учнів, формування навичок наукового дослідження, вивчення і поширення передового практичного досвіду. Така робота спрямована на всебічну підготовку старшокласників до науково-практичної діяльності як під час навчання у середньому, згодом – вищому навчальному закладі та у подальшій науковій творчості.

Академічний ліцей, створений при Херсонському державному педагогічному університеті, – це не тільки заклад, що об'єднав навколо себе талановиту молодь Херсонщини, а й творча лабораторія при ХДУ, де апробуються на практиці найпередовіші досягнення науково-педагогічної думки. Основна мета ліцею – збагатити учнів знаннями понад державний мінімум, забезпечити ґрунтовну допрофесійну підготовку і подальше успішне навчання у вищих навчальних закладах, створити всі умови для самореалізації та всебічного розвитку особистості. Тому найголовнішим пріоритетом в організації навчально-виховного процесу нашого закладу є науковий підхід до управлінських, навчальних та виховних аспектів. По-новому структурований зміст навчання, упровадження сучасних інформаційних технологій, які зумовлюють формування пізнавальних інтересів учнів, глибше сприйняття і розуміння теоретичного матеріалу, систематичне, цілеспрямоване впровадження на уроках завдань творчого характеру, профільне навчання – важливе підґрунтя для розвитку здібностей і формування практичних навичок майбутніх науковців.

Рівень занять з усіх спеціальностей у ліцеї відповідає вищому навчальному закладу. Протягом 5-ти років (2 роки – проліцейські класи, 3 роки – навчання в ліцеї) з учнями працюють не тільки викладачі ліцею (заслужені вчителі України, Соросівські вчителі, вчителі-методисти, спеціалісти вищої категорії), а й професорсько-викладацький склад університету (доктори та кандидати наук) і вчені з багатьох вузів України та зарубіжжя. Матеріально-технічна база ліцею (два Internet-класи, читальна зала та бібліотека, університетські читальні зали, лабораторії та обсерваторія) допомагає ліцеїстам у підготовці до засвоєння глибоких знань та під час роботи над першими науковими дослідженнями.

Постійна творча співпраця наукового відділу ліцею з відділом організації наукової роботи університету, кафедр ліцею з університетськими кафедрами, зі студентським науковим товариством та радою молодих учених, з Південним регіональним інститутом післядипломної освіти, науково-методичним центром міста, науковим товариством “Пошук” (див. схему) дає можливість чітко спланувати роботу з ліцеїстами під час підготовки їх до участі у предметних олімпіадах усіх рівнів, конкурсах-захистах науково-дослідницьких робіт учнів-членів МАН України, різноманітних інтелектуальних змаганнях, конференціях ліцейського, університетського та регіонального рівнів.

З метою поглиблення, узагальнення і закріплення знань, якісної підготовки до наукової діяльності для учнів усіх трьох курсів введено написання курсових робіт. Ліцеїсти I–II курсів (9–10-класники) пишуть свої перші наукові дослідження під керівництвом кращих викладачів ліцею, а більшість третьокурсників займаються науковою роботою в Малій академії наук України з провідними вченими університету.

Науково-дослідницька діяльність – це інтелектуальна праця, спрямована на придбання знань, умінь і навичок. Початок наукової роботи ліцеїстів співпадає з глобальним психологічним відкриттям юності – власного внутрішнього світу, який аж ніяк не менший за світ зовнішній. Внутрішнє спостереження за власною суб’єктивною реальністю розширює ціннісну систему особистості. Виникнення внутрішнього діалогу стає центральним процесом самосвідомості юнацтва. Внутрішні питання стимулюють потяг молодої людини до творчої самореалізації. Іде активний пошук односторонніх, співбесідників, опонентів, через діалог з якими свідомо чи підсвідомо прагне самовизначитися особистість. Дослідницька робота старшокласника – це постійний діалог на рівні наукового пошуку, спілкування, обрання наукової позиції, добірки аргументів та контраргументів своїм опонентам. На першому етапі такої форми роботи з ліцеїстами відбувається пошук власних наукових інтересів, уподобань у літературі тощо. Далі стає можливим визначення теми наукової роботи, її структури та бібліографії. Обговорюється об’єкт та предмет дослідження, робоча гіпотеза. А потім – копітка праця, що дарує радість творчості. Важливим моментом є спілкування між науковим керівником та ліцеїстом, що досліджує наукову проблему. Адже головне завдання дослідницької роботи полягає у тому, щоб ввести старшокласника до практики діалогічного мислення, залучити до творчості, розбудувати механізми самовизначення та самореалізації майбутнього науковця, допомогти обрати не найшвидший, а *власний* спосіб вирішення проблеми [3: 6–11].

Опрацювання наукової літератури, проведення дослідження, висунення гіпотез та постановка завдань – все це в сукупності суттєво стимулює в підлітків розвиток логічного мислення, здатність до самостійного пояснення причинно-наслідкових зв’язків, до прийняття швидких і правильних рішень у критичних ситуаціях тощо [1: 95].

Науковці університету та викладачі ліцею чітко усвідомлюють, що робота над розвитком науково-дослідницьких здібностей старшокласників повинна являти собою цілісну систему навчання, а не бути епізодичною. У першу чергу юні дослідники повинні навчитися чітко слідувати поставленій меті, не відхилятися від теми дослідження, посилатися на використану літературу, дотримуватися наукового стилю викладу, робити власні висновки, аби наукове дослідження не мало реферативно-описового характеру, вони не повинні допускати стилістичних, мовленнєвих, пунктуаційних помилок тощо. Організація наукової діяльності учнів дає їм можливість самостійно та цілеспрямовано працювати, розвиває креативне мислення, вдосконалює систему теоретичних знань, практичних умінь і навичок [2: 103].

Робота з підготовки ліцеїстів до олімпіад та конкурсів ведеться цілеспрямовано і систематично. Враховується перш за все той фактор, що учні, аби перемогти в інтелектуальних змаганнях, повинні знати набагато більше, ніж передбачає шкільна програма. Поглиблені курси з відповідних предметів, варіативність навчальних програм, постійна індивідуальна робота з обдарованими дітьми, залучення їх до науково-творчого пошуку, можливість черпати нову інформацію з мережі Інтернет, працювати з

різноманітними виданнями в читальних залах ліцею та університету – це основа майбутніх перемог в олімпіадах і конкурсах усіх рівнів. Така концепція науково-дослідної освіти допомагає нам протягом багатьох років посідати найвищі сходинки конкурсних п'єдесталів. Наприклад, порівнюючи дані за 1995 рік із минулим навчальним роком, бачимо, що кількість переможців обласних етапів конкурсів-захистів МАН зросла від 18 учнів до 54, а Всеукраїнського туру – від 3-х до 28 учнів. Переможців обласних олімпіад було у 1995 р. 19, минулого навчального року – 88, а цього року – 114 учнів. У Всеукраїнських олімпіадах кількість переможців зросла за цей період від 2 до 29.

Особливо слід підкреслити, що наукова творчість не тільки поглиблює знання ліцеїстів у певній галузі предмета, збагачує їх методичними навичками, а й стимулює їхню пізнавальну діяльність, спонукає до пошуку нових знань. Прикладом можуть бути успіхи Юлії Бережко. До ліцею учениця прийшла в 10-й клас. До цього у загальноосвітній школі вона не брала участі в предметних олімпіадах. Навчаючись у 10 класі ліцею, вагомих успіхів досягти теж не змогла. Але захоплення науковою роботою, поглиблення теоретичних знань з української мови та літератури, постійна робота над собою дали їй змогу в 11 класі отримати дипломи II ступеня на обласній олімпіаді та III ступеня на Всеукраїнській олімпіаді з української мови та літератури, дипломи I ступеня на II турі Всеукраїнського конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт МАН України в секціях української мови та літературної творчості (Всеукраїнський конкурс того року не проводився) й успішно поступити на факультет журналістики Київського національного університету ім. Т. Шевченка.

Оксані Лубській теж не пощастило з першого разу отримати бажану перемогу у IV етапі Всеукраїнської предметної олімпіади з української мови та літератури. Але наполеглива праця над собою допомогла їй два роки підряд ставати переможницею Всеукраїнської олімпіади з української мови і літератури (а відтак, і Президентською стипендіаткою), успішно захистити наукову роботу в Малій академії наук, посівши призове місце на Всеукраїнському конкурсі і стати однією із кращих студенток лінгвістичного факультету Київського національного університету ім. Т. Г. Шевченка.

Свою любов і шану до рідної мови продемонстрували переможці Міжнародного конкурсу з української мови ім. П. Яцика Марія Юрченко, Юлія Мендель, Вікторія Матвєєва, Валентина Сінельник. Глибокі знання з історії та права показали Олексій Погорелов, Тетяна Водотика, Олена Агеєнко, Олексій Шайтан. Серед 86 переможців Всеукраїнської універсиади 2001 року “Інтелектуал ХХІ століття” – наш випускник, знавець історії Олексій Ведров (нині студент Києво-Могилянської академії). Переможцями Internet-олімпіади з економіки та англійської мови стали Перевишко Владислав (зараз студент Київського національного університету ім. Т. Г. Шевченка) та Ілона Алексенко. А випускниця цього навчального року, відмінниця навчання Юсупова Ксенія стала переможцем інтелектуальної гри “LG Еврика”, отримавши грант на навчання у розмірі 1 тис. 100 американських доларів (нині Ксенія – студентка Київського національного економічного університету). Маємо переможців і в національному конкурсі “Ноосфера”, першому Всеукраїнському гуманітарному симпозіумі “Україністика на початку тисячоліття: філософія, історія, мовознавство” тощо.

Багато наших випускників – переможців олімпіад та конкурсів МАН – стали студентами Львівського національного університету ім. І. Франка, Одеської національної юридичної академії, Інституту міжнародних відносин Київського національного університету ім. Т. Шевченка, Києво-Могилянської академії, Харківської національної юридичної академії, Київського національного університету ім. Т. Шевченка, Київського державного лінгвістичного університету, Донецької державної медичної академії, Міжнародного інституту лінгвістики та права, Кримського державного медичного університету, Київської академії СБУ, а також вузів Росії, Німеччини, Англії, Ізраїлю, Чехії, Іспанії, США.

Плідна співпраця з провідними вченими України та зарубіжжя – це один із найважливіших аспектів роботи наукового відділу нашого ліцею.

Тільки протягом останніх двох років учні мали змогу прослухати курс лекцій доктора фізико-математичних наук, професора кафедри математичної фізики та обчислювальної математики механіко-математичного факультету Харківського національного університету ім. В. Каразіна Ю. Ганделя, доктора історичних наук, професора, завідувача кафедри історії України Південноукраїнського державного педагогічного університету А. Добролюбського, доктора історичних наук, професора кафедри історіографії та джерелознавства Дніпропетровського державного університету І. Колесник, доктора філологічних наук, професора, завідувача кафедри Шевченкознавства Київського національного університету ім. Т. Г. Шевченка В. Яременка, доктора біологічних наук, директора Інституту зоології НАН України, професора А. Акімова, доктора психологічних наук, професора Київського національного університету ім. Т. Г. Шевченка Л. Бурлачука, доктора педагогічних наук, професора Херсонського державного університету М. Пентилюк, доктора біологічних наук, професора, завідувача кафедри ботаніки Херсонського державного університету М. Бойка.

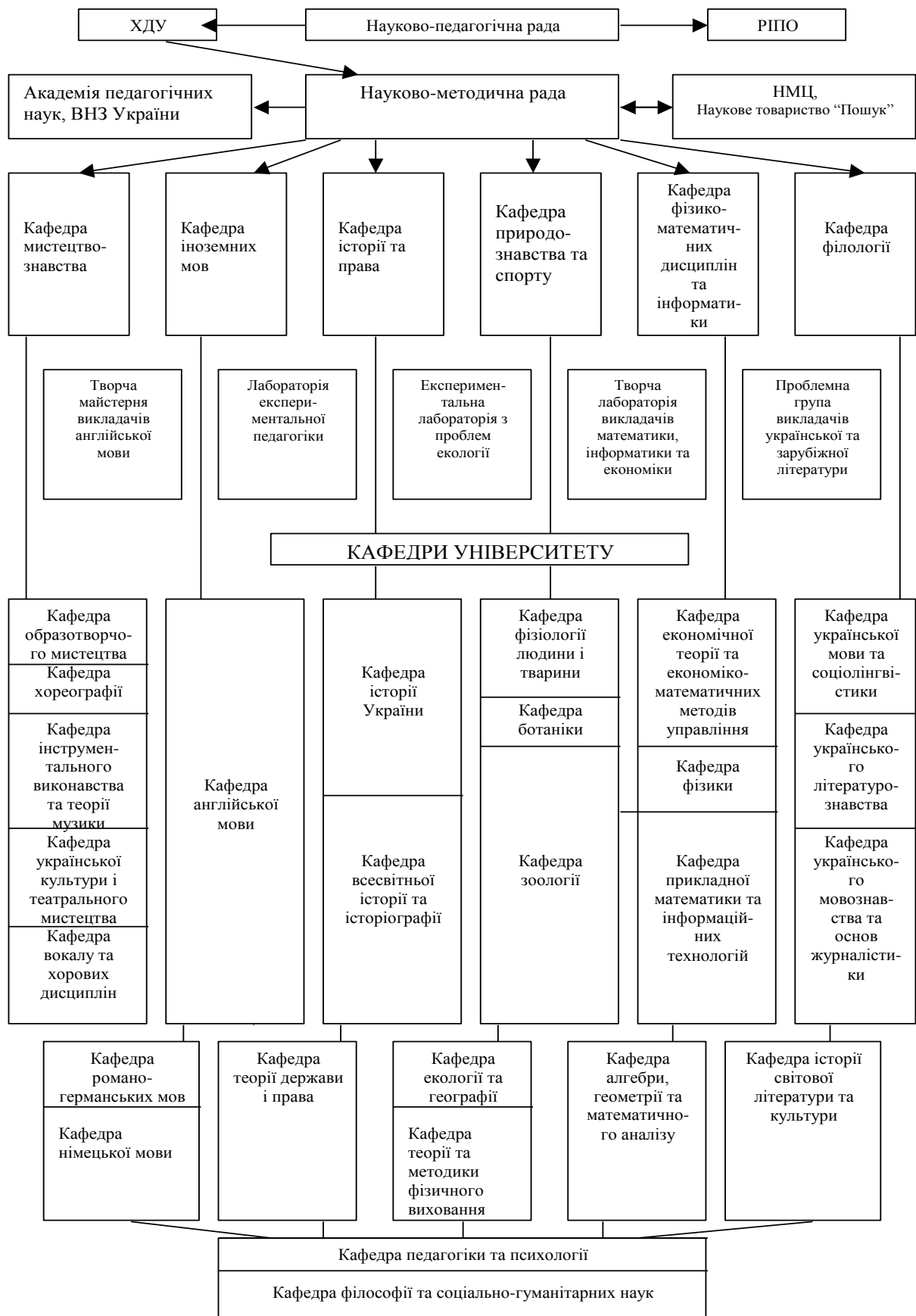
Надзвичайно цікавою та відповідальною є організація і проведення у ліцеї навчальних практик (літературно-музейних, літературно-історичних, археологічних, юридичних, польових тощо). Наприклад, екологічна освіта ліцеїстів формується під час екологічних практикумів, які охоплюють такі види роботи: геобіомоніторинг рослинності Херсонської області (польові дослідження, розробка екологічних проектів, екологічних троп, камеральна обробка результатів досліджень – визначення видів рослин, оформлення гербаріїв, складання геоботанічних описів тощо), участь групи ліцеїстів у екологічних конференціях, виставках, конкурсах (ліцеїсти посіли перше місце в національному конкурсі “Ноосфера” у Києві 2000 року, нагороджені малим грантом на конкурсі в Одесі), ознайомлення місцевого населення та громадськості України з результатами геобіомоніторингу через обласну пресу, радіо, телебачення, співпраця екогрупи з місцевими органами самоврядування та громадськими організаціями екологічного спрямування (Партія зелених), літня польова комплексна практика з екології (із залученням наукових співробітників університету, ботанічного саду, заповідника) – ознайомлювальні екскурсії до заповідників, ботанічних садів, екологічного музею, камеральна обробка зібраних матеріалів, виготовлення наочності тощо.

Кожен вуз щорічно приймає до своїх лав абітурієнтів. Нам не байдужий рівень підготовки майбутніх студентів. Центр довузівської підготовки й Академічний ліцей при університеті формують абітурієнтів протягом кількох років. Одна з найцінніших знахідок – це започаткована кілька років тому університетська олімпіада, яка дала можливість дітям не тільки з міста, а й із сільської місцевості розкрити себе, проявити свої знання та здібності, а також отримати пільги при вступі до ХДУ. Також уже три роки поспіль проводиться регіональна університетська олімпіада із всесвітньої літератури.

Неабияке значення у науковому підході до навчально-виховного процесу має і такий факт, що велика кількість викладачів ліцею є аспірантами нашого та багатьох вузів України, навчається в магістратурі та екстернатурі. Не тільки викладачі, а й кращі ліцеїсти друкують науково-методичні праці, статті в обласній періодичній пресі, у спільній університетсько-ліцейській газеті “Кафедра”, збірниках наукових праць “Південний архів”, “Абітурієнт”, “Ліцейська освіта”, “Науковий вісник МАН України (Херсонське відділення)” та інших.

Широке впровадження у навчально-виховний процес психологічної служби – це теж один із наукових підходів до навчання. Адже ми повинні дати свободу учневі у виборі предметів, розвинути у нього вміння переорієнтації, формувати в учня науково-дослідне мислення, щоб молода людина вийшла з ліцею не тільки освіченою, володіючи конкретним обсягом знань, а й внутрішньо вільною, з незалежним планетарним мисленням, з особистою відповідальністю. Тому найголовнішим завданням для педагогів Академічного ліцею при ХДУ є формування духовно багатой особистості, зрощення справжньої творчої еліти нашої держави.

Структура науково-методичної роботи Академічного ліцею при ХДУ

Результатом багаторічної практики пошуково-дослідницької роботи колективу Академічного ліцею при ХДУ зі старшокласниками стали певні спостереження та висновки щодо вагомості поставленої проблеми:

- чільне місце у навчально-виховній роботі посідає особистість із її індивідуальними здібностями, уподобаннями, стилем наукового мислення;
- система методів та прийомів спрямована на формування в учнів знань, умінь і навичок науково-дослідницької роботи як однієї із складових частин інтелектуальної праці;
- тісний зв'язок учнівської молоді з фахівцями вузу, знайомство з формами роботи науковців дає позитивний результат у розвитку пізнавальної активності, навичок самостійної роботи, наукової свідомості та дослідницької ініціативи ліцеїстів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Шейко В., Кушнарєнко Н. Організація та методика науково-дослідницької діяльності. – К.: Знання – Прес, 2003. – 295 с.
2. Заболотний О. Як знаходити знання? (Організація науково-пошукової дослідницької діяльності учнівської молоді) // Українська мова й література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах, 2003. – № 2.
3. Нев'ярович Н. На шляху до художнього мислення // Діалог з мистецтвом / Науково-дослідницький аспект ліцейської освіти / За ред. Н. Нев'ярович. – Херсон, 1999. – С. 6–11.

УДК 37.013

І. В. Мороз

РОЗВИТОК ОСВІТИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Актуальність теми даної статті обумовлюється важливістю дослідження процесу глобалізації різних явищ і процесів суспільного життя. Однією з найактуальніших та ще недостатньо досліджених сучасних проблем виступає проблема економічних передумов і сутності міжнародних форм регулювання та організації освітньої діяльності.

В основі сучасної глобалізації лежить всеохоплюючий і визначальний процес інтернаціоналізації господарського життя, що проявляється у посиленні співробітництва та взаємовідносин країн світу. Інтернаціоналізація – це процес виникнення і розвитку зв'язків між національними господарствами, їх зближення та посилення взаємозалежності суб'єктів різних країн. Цей процес об'єднує структурні елементи і суб'єкти світового господарства в єдине ціле та знаходить свій прояв у динамічному зростанні обсягів світової торгівлі, виходу процесу виробництва за національні межі, інтенсифікації руху міжнародного капіталу тощо. Поряд з цим відбувається інтернаціоналізація інших сфер життя, у тому числі такої важливої як система освіти.

Призначенням системи освіти виступає надання загальних та специфічних знань з метою забезпечення ефективної соціалізації людини, у тому числі і її професійної спеціалізації. Зростання ролі особистісного фактора за умов глобалізації соціально-економічних проблем людського життя, загострення міжнародної конкуренції висувають нові вимоги випускників системи освіти. Стрімка інтелектуалізація економіки визначила наступний етап розвитку суспільства як інформаційний, в якому найбільш цінним ресурсом виступає інформація та науковомістні технології. Першою неодмінною умовою створення середовища для поширення і розвитку цих ресурсів стає наявність кваліфікації кадрів, здатних продукувати та працювати з інформаційними ресурсами.

Сучасні фахівці повинні орієнтуватися в складному глобальному середовищі, здатні працювати на міжнародних ринках праці, оперувати сучасними інформаційними та комунікаційними засобами тощо. Сучасний тип працівника, який може бути достатньо конкурентоспроможним на міжнародному ринку праці, передбачає наявність особливого типу мислення. Актуальним є в першу чергу не наявність певної суми знань (хоча це також